

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

در بحثمان که مربوط به ولایت فقیه است تعبیرات مختلفی مثل والی و امام و حاکم در روایات داریم ولی همگی حاکی از یک معناست و منظور این است که خداوند متعال برای مدیریت و راهنمایی جامعه بشری یک فرد و یا کلی دارای مصادیق را قرار داده و این مطلب از آغاز خلقت مورد نظر پروردگار متعال بوده، در اصول کافی نیز بابی منعقد شده بنام "باب إضطرار إلى الحجة" یعنی ناگزیر باید به جعل پروردگار در جامعه اسلامی حجتی باشد، خبر سوم از این باب که مربوط به سوال امام صادق علیه السلام از هشام بن حکم در مورد مناظره بین او و عمر بن عبید معتزلی می باشد این خبر است: ﴿علي بن إبراهيم، عن أبيه، عن الحسن بن إبراهيم، عن يونس بن يعقوب قال: كان عند أبي عبد الله عليه السلام جماعة من أصحابه منهم حمران بن أعين، ومحمد بن النعمان، وهشام ابن سالم، والطيار، وجماعة فيهم هشام بن الحكم وهو شاب فقال أبو عبد الله عليه السلام: يا هشام ألا تخبرني كيف صنعت بعمر بن عبید وكيف سألته؟ فقال هشام: يا ابن رسول الله إني أجلك وأستحيبك ولا يعمل لساني بين يديك، فقال أبو عبد الله: إذا أمرتكم بشئ فافعلوا.

قال هشام: بلغني ما كان فيه عمرو بن عبید وجلوسه في مسجد البصرة فعظم ذلك علي فخرجت إليه ودخلت البصرة يوم الجمعة فأتيت مسجد البصرة فإذا أنا بحلقة كبيرة فيها عمرو بن عبید وعليه شملة سوداء مزر بها من صوف، وشملة مرتد بها والناس يسألونه، فاستفرجت الناس فأفرجوا لي، ثم قعدت في آخر القوم على ركبتي ثم قلت:

أيها العالم إني رجل غريب تأذن لي في مسألة؟ فقال لي: نعم، فقلت له: ألك عين؟ فقال يا بني أي شيء هذا من السؤال؟ وشئ تراه كيف تسأل عنه؟ فقلت هكذا مسألتي فقال يا بني سل وان كانت مسألتك حمقاء قلت: أجبني فيه قال لي سل قلت لك عين؟ قال: نعم قلت: فما تصنع بها؟ قال: أرى بها الألوان والاشخاص، قلت: فلك انف؟ قال: نعم قلت: فما تصنع به؟ قال: أشم به الرائحة قلت: ألك فم؟ قال: نعم، قلت: فما تصنع به؟ قال: أذوق به الطعم، قلت: فلك اذن؟ قال: نعم، قلت: فما تصنع بها؟ قال: أسمع بها الصوت، قلت: ألك قلب؟ قال: نعم، قلت: فما تصنع به؟ قال: أميز به كلما ورد على هذه الجوارح والحواس، قلت: أوليس في هذه الجوارح غنى عن القلب؟ فقال: لا، قلت: وكيف ذلك وهي صحيحة سليمة، قال: يا بني إن الجوارح إذا شكت في شئ شتمته أو رأته أو ذاقته أو سمعته، ردتته إلى القلب فيستيقن اليقين ويبطل الشك، قال هشام: فقلت له: فإنما أقام الله القلب لشك الجوارح؟ قال: نعم، قلت: لا بد من القلب وإلا لم تستيقن الجوارح؟ قال: نعم، فقلت له: يا أبا مروان فالله تبارك وتعالى لم يترك جوارحك حتى جعل لها إماما يصحح لها الصحيح ويتيقن به ما شك فيه ويترك هذا الخلق كلهم في حيرتهم وشكهم واختلافهم، لا يقيم لهم إماما يردون إليه شكهم وحيرتهم، ويقوم لك إماما لجوارحك ترد إليه حيرتك وشكك؟! قال: فسكت ولم يقل لي شيئا.

ثم التفت إلي فقال لي: أنت هشام بن الحكم؟ فقلت: لا، قال: أمن جلسائه؟ قلت: لا، قال: فمن أين أنت؟ قال: قلت: من أهل الكوفة قال: فأنت إذا هو، ثم ضمني إليه، وأقعدني في مجلسه وزال عن مجلسه وما نطق حتى قمت، قال: فضحك أبو عبد الله عليه السلام وقال: يا هشام من علمك هذا؟ قلت: شئ أخذته منك وألفته، فقال: هذا والله مكتوب في صحف إبراهيم وموسى^١.

^١ اصول کافی، شیخ کلینی، ج ۱، ص ۱۶۹، ط الإسلامية.

وَتَقَدَّمَتْ فِي الدِّينِ فَضِيلَتُهُ . بِفَوْقِ أَنْ يُعَانَ عَلَى مَا حَمَلَهُ
اللَّهُ مِنْ حَقِّهِ^۲.

قبلاً عرض کردیم که حضرت حقوق والی بر رعیت و
بالعکس را در خطبه ۱۳۴ بیان کرده اند.

خداوند متعال حقوق فراوانی جعل کرده بعضی
حقوق طبیعی هستند مثل آب خوردن یک انسان و
یا حیوان تشنه از دریا که حق طبیعی است اما
بعضی از حقوق جعلی و اعتباری هستند و خداوند
متعال آنها را جعل کرده و ما نحن فیه از همین قبیل
می باشد یعنی خداوند متعال افرادی که شایستگی
و ویژگی خاصی دارند به عنوان نبی و امام و والی و
حاکم جعل می کند و از طرفی یکی از حقوق
واجبی که خداوند متعال برای مردم قرار داده قیام
برای اقامه حکومت و برقراری حق می باشد.

خوب و اما حضرت امیر علیه السلام در خطبه
۱۳۱ (طبق شماره گذاری مرحوم دشتی) نیز مطالبی در
مورد بحث ما دارند و می فرمایند: ﴿اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ
أَنَّهُ لَمْ يَكُنِ الَّذِي كَانَ مِنَّا مُنَافَسَةً فِي سُلْطَانٍ، وَلَا التَّمَسَّ
شَيْءٍ مِنْ فُضُولِ الْخُطَامِ، وَلَكِنْ لِنَرِدَ الْمَعَالِمَ مِنْ دِينِكَ،
وَنُظْهِرَ الْإِصْلَاحَ فِي بِلَادِكَ، فَيَأْمَنَ الْمَظْلُومُونَ مِنْ
عِبَادِكَ، وَتُقَامَ الْمُعْطَلَةُ مِنْ خُدُودِكَ^۳.

حضرت چند مطلب در اینجا بیان کردند که بماند
برای فردا إن شاء الله تعالی ...

والحمد لله رب العالمين و صلى الله على

محمد و آله الطاهرين

بنابراین بحث ما در ولایت فقیه در واقع در این
است که جعل والی و امام و حاکم برای مدیریت
جامعه یک جنبه الهی دارد منتهی در بعضی از زمان
ها افراد خاصی برای این امر مشخص شده اند و در
بعضی از زمان های دیگر مثل زمان ما یک کلی
دارای مصادیق تعیین شده است و البته این مجلس
خبرگان نیز برای تعیین مصداق این کلی تشکیل شده
است زیرا گاهی ممکن است در یک زمانی فقهاء
فراوانی باشند که در این صورت یک عده از علماء
و فقهاء که متخصص هستند در مجلس خبرگان جمع
می شوند و یک نفر را که دارای ویژگیهای خاص و
برتری نسبت به بقیه هست برای رهبری جامعه
اسلامی انتخاب می کنند.

خوب و اما بچثمان در نهج البلاغه بود، عرض کردیم
در جای جای نهج البلاغه برای بحث ما یعنی ولایت
فقیه مطالبی بیان شده است من جمله در خطبه
۲۱۶ (طبق شماره گذاری مرحوم دشتی) که بخشی از
آن که مربوط به حق والی بر رعیت بود را خواندیم و
حضرت فرمودند: ﴿وَأَعْظَمُ مَا افْتَرَضَ . سُبْحَانَهُ . مِنْ
تِلْكَ الْحُقُوقِ حَقُّ الْوَالِي عَلَى الرَّعِيَّةِ، وَحَقُّ الرَّعِيَّةِ عَلَى
الْوَالِي، فَرِيضَةٌ فَرَضَهَا اللَّهُ . سُبْحَانَهُ . لِكُلِّ عَلَى كُلِّ،
فَجَعَلَهَا نِظَامًا لَأَلْفَتِهِمْ، وَعِزًّا لِدِينِهِمْ . فَلَيْسَتْ تَصْلُحُ
الرَّعِيَّةُ إِلَّا بِصَلَاحِ الْوَلَاةِ، وَلَا تَصْلُحُ الْوَلَاةُ إِلَّا بِاسْتِقَامَةِ
الرَّعِيَّةِ، فَإِذَا أَدَّتِ الرَّعِيَّةُ إِلَى الْوَالِي حَقَّهُ، وَأَدَّى الْوَالِي
إِلَيْهَا حَقَّهَا عَزَّ الْحَقُّ بَيْنَهُمْ، وَقَامَتْ مَنَاهِجُ الدِّينِ،
وَاعْتَدَلَتْ مَعَالِمُ الْعَدْلِ، وَجَرَتْ عَلَى أَذْلَاهَا السُّنَنُ،
فَصَلَحَ بِذَلِكَ الزَّمَانُ، وَطُمِعَ فِي بَقَاءِ الدَّوْلَةِ، وَبَيَسَتْ
مَطَامِعُ الْأَعْدَاءِ... إلى: وَلَكِنْ مِنْ وَاجِبِ حُقُوقِ اللَّهِ عَلَى
عِبَادِهِ النَّصِيحَةُ بِمَبْلَغِ جُهْدِهِمْ، وَالتَّعَاوُنُ عَلَى إِقَامَةِ الْحَقِّ
بَيْنَهُمْ. وَلَيْسَ أَمْرٌ . وَإِنْ عَظُمَتْ فِي الْحَقِّ مَنَزِلَتُهُ،

^۲ نهج البلاغه، تنظیم مرحوم دشتی، خطبه ۲۱۶، ص ۲۲۵.

^۳ نهج البلاغه، تنظیم مرحوم دشتی، ص ۱۲۲، کلام ۱۳۱.